

РЕЗОЛЮЦІЯ

IV з'їзду фтизіатрів і пульмонологів України
(20-22 жовтня 2008 р., м. Київ)

В Україні ситуація із туберкульозу та неспецифічних захворювань легень залишається складною, хоча останніми роками має місце тенденція до її покращання.

Епідемію туберкульозу, що зареєстрована з 1995 року, вдалося взяти під контроль, і з 2005 року намітилася тенденція до поліпшення більшості показників. Так, лише за останні два роки (2006 – 2007 рр.) відбулися певні позитивні зрушення, зокрема: кількість лікарняних ліжок для хворих на туберкульоз збільшилася на 0,25 %, охоплення профілактичними оглядами дорослого населення збільшилося на 0,4 %, дитячого населення – на 1,4 %, захворюваність на всі форми туберкульозу зменшилася на 4,09 %. Поліпшилося бактеріологічне підтвердження туберкульозу, тому й захворюваність на бактеріальні форми туберкульозу збільшилася на 3,62 %, хоча в структурі захворюваності бактеріальні форми туберкульозу становлять лише 39,47 %. Відповідно зменшилася захворюваність на позалегеновий туберкульоз (на 13,04 %), туберкульоз органів дихання (на 3,65 %), туберкульоз дітей (на 2,08 %) і підлітків (на 10,60 %), контактних осіб (на 1,67 %),

Контингент хворих на туберкульоз, який знаходиться на обліку в протитуберкульозних закладах України, зменшився на 2,56 %, поширеність туберкульозу – на 5,51 %, зросла хірургічна активність серед хворих на туберкульоз, первинна інвалідність внаслідок туберкульозу скоротилася на 12,12 %. Кількість померлих від туберкульозу дітей зменшилася на 14,29 %.

Однак, протитуберкульозна служба України має певні труднощі та недоліки, зокрема недосконалість системи закупівель антимикобактеріальних препаратів сприяла тому, що летальність у протитуберкульозних стаціонарах для дорослих і дітей збільшилася на 0,42 %, рецидиви туберкульозу збільшилися на 12,62 %, ефективність лікування хворих на туберкульоз за відсотком загоєння деструкцій зменшилася на 3,2 %, а за відсотком припинення бактеріовиділення – на 2,7 %, середня тривалість перебування хворого на туберкульоз на ліжку зросла на 2,04 %. Найголовніше те, що смертність від усіх форм туберкульозу збільшилася на 0,45 %, або з 22,3 до 22,4 на 100 тис. населення.

Складна і неоднозначна динаміка ситуації з пульмонологічними недугами. За 2003–2007 роки кількість пульмонологічних ліжок зменшилася на 3,09 %, торакальних ліжок – на 1,94 %. Лише за 2006–2007 роки зросла захворюваність на хвороби органів дихання на 5,74 %, на пневмонію – на 7,04 %, на хронічний бронхіт – на 0,51 %. За ці роки поширеність хвороб органів дихання збільшилася на 4,49 %, смертність від хвороб органів дихання зросла на 2,08 %, причому від пневмоній – на 20,51 %.

Лікування хвороб органів дихання продовжує здійснюватися ще на низькому рівні при недотриманні стандартів, безконтрольній

антибіотикотерапії. Ситуація з неспецифічними хворобами легень потребує подальшого розвитку пульмонологічної служби, розробки ефективних методів профілактики й лікування хвороб органів дихання, які залишаються одними із найпоширеніших в Україні і становлять 36,0 % серед вперше зареєстрованих захворювань неспецифічної легеневої патології. Не вирішені питання діагностики і диспансерного забезпечення хворих на саркоїдоз.

Все це свідчить про наявність певних недоліків організації діяльності фтизіопульмонологічної служби, завдяки яким ситуація з туберкульозу та пульмонологічних захворювань стала загрозливою медико-соціальною проблемою. Основними чинниками цієї несприятливої ситуації є: продовження соціально-економічної кризи в країні й недостатнє фінансування охорони здоров'я; зниження життєвого рівня і колективного імунітету населення; згортання профілактичної спрямованості української охорони здоров'я, у т.ч. у фтизіопульмонологічній службі.

Особливостями сучасного туберкульозу та неспецифічних захворювань органів дихання є: значна кількість занедбаних форм зазначеної патології, поєднання її з ВІЛ/СНІДом, а також зростання хіміо- та антибіотикорезистентності. Це в свою чергу призводить до зниження ефективності та якості лікування і, як наслідок, збільшення показників захворюваності й смертності. Отже, ми маємо яскраве підтвердження того, що проблема туберкульозу і неспецифічних захворювань легень через свій негативний вплив на демографічні показники в державі є не тільки медична, а й медико-соціальна.

Заслухавши й обговоривши доповіді на IV з'їзді фтизіатрів і пульмонологів України, делегати з'їзду **констатують**, що в умовах нинішньої ситуації з туберкульозу та неспецифічних хвороб органів дихання в Україні, яка характеризується погіршенням якості ранньої діагностики й ефективності їх лікування, занедбуванням заходів профілактики цих захворювань, виникає нагальна потреба вдосконалення стратегії боротьби з туберкульозом та неспецифічними захворюваннями легень.

У сучасних соціально-економічних умовах при недостатньому фінансуванні фтизіопульмонологічної служби пріоритетними основами в організації боротьби з туберкульозом та неспецифічними захворюваннями легень повинні бути такі **концептуальні засади**:

1. Визнання Урядом України протидію туберкульозу та неспецифічних захворювань легень невідкладною складовою своєї політики щодо забезпечення безпеки суспільства, оскільки щорічні людські втрати від туберкульозу та неспецифічних захворювань легень складають майже 40 тис. чол., а фінансово-економічні сягають 5,8 млрд. грн. Винесення системи боротьби з туберкульозом та неспецифічними захворюваннями легень в країні та її регіонах на рівень першочергових загальнодержавних завдань та згідно основних положень Конституції України забезпечення фаховості, безкоштовності, загальнодоступності та рівних можливостей для всіх громадян у наданні медичної допомоги населенню.

2. Збереження цілісності протитуберкульозної служби з її реорганізацією та реструктуризацією, а також зміцнення і вдосконалення функціонування пульмонологічної служби.

3. Зміцнення матеріально-технічного і кадрового забезпечення протитуберкульозної та пульмонологічної служб, в т.ч. профільних кафедр, науково-дослідних інститутів та їх підрозділів.

4. Інтеграція діяльності протитуберкульозної служби із загальною лікарняною мережею, санітарно-епідемічною службою та зацікавленими органами виконавчої влади (службами внутрішніх справ, виконання покарань, міграції, ветеринарної служби тощо) щодо профілактики і виявлення туберкульозу.

5. Розробка і втілення державної системи моніторингу туберкульозу і неспецифічних захворювань легень.

6. Посилення контролю Міністерства охорони здоров'я України та управлінь охорони здоров'я місцевих державних адміністрацій за реалізацією Загальнодержавної програми протидії захворюванню на туберкульоз у 2007 – 2011 роках, затвердженої Законом України від 08.02.2007 р. № 648–V “Про затвердження Загальнодержавної програми протидії захворюванню на туберкульоз у 2007 – 2011 роках” та нормативно-правової бази щодо туберкульозу та неспецифічних захворювань легень, а також за проведенням дійових заходів з профілактики, своєчасного виявлення та лікування хворих на туберкульоз та неспецифічні захворювання легень.

7. Розробка, втілення й фінансування державної програми щодо зниження збитків від пульмонологічних захворювань.

8. Інтенсивне проведення кампанії боротьби з тютюнопалінням, як основної причини розвитку хронічного обструктивного захворювання (ХОЗЛ), раку легень та іншої бронхолегеневої патології.

Делегати IV з'їзду пропонують:

Міністерству охорони здоров'я України:

9. Забезпечити цільове фінансування та неухильну реалізацію Загальнодержавної програми протидії захворюванню на туберкульоз у 2007 – 2011 роках у всіх адміністративних територіях України.

10. Регламентувати та уніфікувати технологію закупівель антимікобактеріальних препаратів, вакцини БЦЖ, туберкуліну для адміністративних територій України з метою усунення перебоїв їх постачання.

11. Передбачити на правових засадах створення річного запасу антимікобактеріальних препаратів при проведенні їх закупівель.

12. Взяти за правило при централізованих закупівлях медичного обладнання обов'язкову наявність в країні сервісних центрів на обладнання, що закуповується.

13. Забезпечити застосування вакцини БЦЖ SSI (Данський штам) та відповідного туберкуліну SSI на всій території України.

14. Активізувати роботу щодо створення в Україні Національного реєстру хворих на туберкульоз, що поліпшить систему реєстрації хворих на цю недугу і моніторинг за динамікою їх кількості, виявленням та ефективністю лікування хворих на туберкульоз, в т.ч. хіміорезистентний та ВІЛ/СНІД-асоційований, а також за своєчасним застосуванням хірургічних методів лікування.

15. Розробити положення про відділення (відділи) хіміорезистентного туберкульозу, про хоспіси, про інфекційний контроль у протитуберкульозних закладах (санітарні правила функціонування протитуберкульозних закладів), про соціальну підтримку хворих, про обов'язкове лікування осіб, які відмовляються від нього.

16. Визначити штати ДОТС-кабінетів, фахівців з моніторингу, лабораторій. Передбачати у штатному розкладі Центрів профілактики та боротьби зі СНІДом ставки дитячого фтизіатра для надання протитуберкульозної допомоги дітям, народженим від ВІЛ-інфікованих матерів. Перепланувати штати диспансерних відділень та навантаження на амбулаторному фтизіатричному прийомі.

17. Відновити ліквідовані кафедри фтизіатрії у вузах та закладах післядипломної освіти перетворивши їх в кафедри фтизіатрії та пульмонології, збільшити кількість навчальних годин з фтизіатрії для студентів 4-го курсу згідно кредитно-модульної системи. Поновити викладання туберкульозу на 6-му курсі медичних вузів. На зазначених кафедрах організувати постійно діючу систему навчання лікарів, спеціалістів з лабораторної діагностики, середніх медичних працівників лікувально-профілактичних закладів з питань фтизіатрії та пульмонології, щорічно забезпечити навчання не менше 700 осіб на базі кафедр та навчальних центрів протитуберкульозних диспансерів.

18. Збільшити термін навчання лікарів-інтернів фтизіопульмонологів в інтернатурі до 3-х років.

19. Переглядати і оновлювати навчальні програми з фтизіатрії та пульмонології для лікарів різних профілів, студентів, школярів та населення кожні 2 роки.

20. Передбачити обов'язковий перелік контрольних питань з туберкульозу при атестації лікарів усіх не фтизіатричних спеціальностей загальної медичної мережі, науковців та професорсько-викладацького складу.

21. Порухити клопотання перед Кабінетом Міністрів України щодо поліпшення умов оплати праці й соціального захисту фтизіатрів, пульмонологів, науковців науково-дослідних інститутів фтизіатричного профілю, професорсько-викладацького складу кафедр (курсів) фтизіатрії, а також усіх працівників протитуберкульозних закладів.

22. Зміцнити інфраструктуру й вдосконалити організацію пульмонологічної служби з наданням їй профілактичної спрямованості.

23. Розробити та подати для затвердження до Верховної Ради України Державну програму щодо зниження збитків від пульмонологічних захворювань, в т.ч. саркоїдозу.

24. Розробити і втілювати програму боротьби з тютюнопалінням, залучивши зацікавлені органи центральної виконавчої влади та засоби масової інформації.

25. Прийняти Національну угоду з діагностики та лікування ідіопатичних інтерстиціальних пневмоній.

26. Розробити і затвердити галузеву цільову програму зміцнення матеріально-технічного і кадрового забезпечення протитуберкульозної та пульмонологічної служб, в т.ч. профільних кафедр, науково-дослідних інститутів та їх підрозділів.

27. Зберегти мережу протитуберкульозних санаторних закладів і розробити протоколи лікування хворих у санаторіях.

Директорам департаментів, керівникам структурних підрозділів МОЗ України, Міністру охорони здоров'я Автономної Республіки Крим, начальникам Головних управлінь охорони здоров'я обласних Дніпропетровської та Львівської, Головного управління охорони здоров'я та медицини катастроф Черкаської, управління охорони здоров'я та курортів Вінницької, управління охорони здоров'я та медицини катастроф Одеської, управлінь охорони здоров'я обласних державних адміністрацій, Головного управління охорони здоров'я та медичного забезпечення Київської та управління охорони здоров'я Севастопольської міських державних адміністрацій, головному державному санітарному лікарю м. Києва:

28. Організувати проведення профілактичної роботи серед осіб, що належать до сформованих груп ризику стосовно захворювання на туберкульоз та неспецифічних захворювань легень.

29. Створити аналітичні центри на базі організаційно-методичних кабінетів 27 регіональних протитуберкульозних диспансерів.

30. Організувати проведення стандартизованої антимікобактеріальної терапії хворим на туберкульоз, дотримання протоколів діагностики та лікування хворих на неспецифічні захворювання легень, в т.ч. у поєднанні з ВІЛ-інфекцією та резистентні форми фтизіопульмонологічних захворювань.

31. Організувати надання соціальних послуг хворим на туберкульоз на амбулаторному етапі лікування.

32. Організувати хірургічне лікування хворих на туберкульоз та неспецифічні захворювання легень у повному обсязі.

33. Забезпечити харчування хворих у протитуберкульозному закладі за нормами, передбаченими чинною постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. № 1752 “Про норми харчування для осіб, хворих на туберкульоз та інфікованих мікобактеріями туберкульозу” із щорічним урахуванням цін та інфляції.

34. Здійснювати заходи, спрямовані на заохочення спеціалістів – фтизіатрів і пульмонологів – до роботи у лікувально-профілактичних закладах.

35. Розробити та затвердити плани проведення реконструкції та капітального ремонту протитуберкульозних закладів, кабінетів контрольованого лікування, пульмонологічних відділень та кабінетів,

лабораторій для діагностики туберкульозу і неспецифічних захворювань легень і виділити для цих цілей фінансування.

36. Наблизити надання фтизіатричної та пульмонологічної допомоги сільському населенню та поліпшити її якість.

Державній установі “Національний інститут фтизіатрії і пульмонології імені Ф.Г. Яновського Академії медичних наук України” разом з профільними кафедрами вузів і закладів післядипломної освіти, відділом Львівського НДІ епідеміології та гігієни МОЗ України:

37. Продовжити виконання фундаментальних та фундаментально-прикладних досліджень щодо актуальних проблем виявлення, діагностики, лікування та профілактики туберкульозу і неспецифічних захворювань легень, проблем їх поєднання з ВІЛ/СНІДом та резистентності інфекційних збудників.

38. Продовжувати епідеміологічні дослідження з туберкульозу та неспецифічних захворювань легень, прогнозувати їх розвиток та вдосконалювати організаційні аспекти.

39. Вивчати особливості перебігу туберкульозу і неспецифічних захворювань легень у ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД, звертаючи особливу увагу на організацію раннього виявлення та своєчасного лікування хворих на ці поєднані патології.

40. Розробити методичні рекомендації щодо сучасних методів діагностики, профілактики і лікування дітей і підлітків, що мають сімейний контакт з хворим на активний туберкульоз, а також дітей, що підлягають ревакцинації БЦЖ і туберкуліновій пробі Манту.

41. Розробити протокол проведення раціональної антибіотикотерапії у фтизіатрії та пульмонології.

42. Розробляти та удосконалювати методи хірургічного лікування туберкульозу та неспецифічних захворювань легень у дорослих і дітей з метою зменшення летальності, частоти операційних і післяопераційних ускладнень, зростання їх ефективності.

43. Розробити та впровадити нормативно-правові документи щодо хірургічного лікування хворих на туберкульоз.

44. Створити нові та поширити існуючі швидкісні методи мікробіологічної, імунологічної та молекулярно-генетичної (ПДРФ) діагностики туберкульозу та неспецифічних захворювань легень.

45. Розробити стандартні протоколи лабораторного обстеження хворих на туберкульоз і неспецифічні захворювання легень у лабораторіях різного профілю (клінічного, біохімічного, патоморфологічного тощо) на амбулаторному та стаціонарному етапах в лікувально-профілактичних установах різного рівня.

46. Розробити протокол організації виявлення, діагностики, лікування та диспансеризації хворих на саркоїдоз.

47. Продовжити пропаганду боротьби з курінням, алкоголізмом та наркоманією, заборонивши всі форми рекламування цигарок і спиртних напоїв.

48. Редакціям “Українського пульмонологічного журналу” та “Українського хіміотерапевтичного журналу” опублікувати цю резолюцію та продовжити вдосконалювати систему боротьби з туберкульозом і неспецифічними захворюваннями легенів в Україні й її регіонах на рівні першочергових загальнодержавних завдань.

49. V з'їзд фтизіатрів і пульмонологів України скликати у 2013 році.

Одноголосно схвалено делегатами IV з'їзду фтизіатрів і пульмонологів України, м. Київ, 20 – 22 жовтня 2008 року.